

Productie 9: acht voorbeelden van publiciteit vanuit de rechterlijke macht

1. Voorbeeld 1. De medewerking van kantonrechters mevrouw mr. Monetta Ulrici en de heer mr. Erik Pennink van de rechtbank Amsterdam aan het artikel in De Groene Amsterdammer “Vonnis te Koop” d.d. 17 januari 2018 wijst uit dat zij zich zorgen maken dat steeds minder schuldzaken bij de rechter komen, en dat zij vergelijkende reclame maken voor de overheidsrechter.

In De Brug, een verouderd rechtbankgebouw met lage plafonds, vertellen Ulrici en haar collega Erik Pennink hoe kantonrechters de afgelopen jaren buitenspel zijn komen te staan. ‘Schuldeisers vinden de rechtspraak te duur geworden en zijn op zoek gegaan naar andere mogelijkheden zoals e-Court’, stelt ze vast. ‘Er gebeurt steeds meer buiten ons zicht.’... Onder druk van het Europees Hof en voortschrijdend zelfinzicht hebben kantonrechters hun werkwijze langzaam veranderd. Steeds meer rechters kijken inmiddels in de dossiers om te zien of de consument niet belazerd wordt. ‘Dit doen we vele malen zorgvuldiger dan e-Court’, vinden Ulrici en Pennink.

2. Voorbeeld 2. In de aanloop naar de uitzending van Nieuwsuur over e-Court heeft een cameraploeg toestemming gekregen van de Rechtbank Amsterdam om opnamen te maken van een zitting bij kantonrechter mevrouw mr. M.E.B. Terwee, waarbij een zaak die aanvankelijk aanhangig was gemaakt bij e-Court.

- 2.1. De casus was als volgt.

Gedaagde had tijdig een beroep op artikel 6:236 sub n BW (de keuze voor de kantonrechter) gedaan. De gerechtsdeurwaarder had de zaak bij e-Court ingetrokken en gedaagde had gedagvaard voor de kantonrechter. *So far so good.*

Echter, de deurwaarder lijkt abusievelijk de zaak voor de tweede maal bij e-Court te hebben aangebracht. Dit resulteerde in een verstekvonnis van e-Court, op basis waarvan de deurwaarder executie inzette.

Vervolgens kreeg de deurwaarder in de gaten dat een fout was gemaakt doordat rauwelijks werd gedagvaard. Voor zover e-Court bekend, heeft de advocaat van de gedaagde niet eerst schriftelijk of telefonisch contact opgenomen met de deurwaarder, maar voor een vordering tot vernietiging van het arbitrale vonnis ingesteld. Toen de gerechtsdeurwaarder aldus de fout ontdekte, heeft hij onmiddellijk - uit eigen initiatief en voor eigen kosten - alle rechtshandelingen van executie op basis van het e-Court vonnis teruggedraaid, en de gedaagde geïnformeerd dat de zaak als vernietigd kon worden beschouwd. Daarmee was die kwestie feitelijk en juridisch rechtgezet.

De zaak werd vervolgens op zitting behandeld bij de kantonrechter. Bij de kantonrechter deed de advocaat van gedaagde een beroep op de onbevoegdheid van de kantonrecht, omdat er in de overeenkomst een rechtsgeldige keuze voor arbitrage was gemaakt.

- 2.2. De reactie van de kantonrechter jegens de deurwaarder bestond daaruit dat zij constateerde dat er een fout was gemaakt, en deze kennelijk meende te moeten toeschrijven aan e-Court. Zij negeerde voorts volledig, dat de gerechtsdeurwaarder – zodra de fout was ontdekt – zonder uitstel en uit eigen beweging onmiddellijk en voor eigen kosten had gerectificeerd, zodat er geen nadelige gevolgen voor de gedaagde waren ontstaan.

- 2.3. De reactie naar de gedaagde was als volgt. In plaats van dat de kantonrechter de advocaat terecht wees vanwege een beroep op niet-ontvankelijkheid van de kantonrechter (partijen waren arbitrage overeengekomen), waar eerder de onbevoegdheid van e-Court was ingeroepen ex artikel 6:236 sub n BW, was zij slechts begripvol en geduldig.

2.4. Zij nam de gelegenheid te baat om e-Court in diskrediet te brengen. Dit had zij kennelijk goed voorbereid.

- Zij concludeerde in uitgebreide bewoordingen voor de televisiecamera (ten onrechte) dat een gedaagde slechts een week zou hebben gehad bij e-Court om verweer te voeren.
- Zij deed alsof e-Court geen rekening had gehouden met deelbetalingen, zonder erbij stil te staan of dit betalingen na dagvaarding zijn geweest in een verstekzaak en zonder acht te slaan op de relevante tekstpassages dienaangaande in het vonnis.
- Zij stelde verder dat de gedaagde kan niet in verzet kan komen tegen het arbitrale vonnis, zonder stil te staan bij andere rechtsmiddelen en zonder acht te slaan bij de veel langere termijn tussen oproeping en procedure.
- Zij maakt melding van een onjuist mailadres van gedaagde, zonder acht te slaan op de inhoud van de dagvaarding, met een opgave van het bekende mailadres, alsmede een duidelijk uitleg en instructies over wat te doen in een dergelijk geval. Dezelfde duidelijke uitleg staat eveneens vermeld op de website van e-Court en in het Procesreglement dat van toepassing was, maar ook die informatie negeert zij.

2.5. E.e.a. is verwoord in het schriftelijke vonnis d.d. 31 januari 2018, waarbij gedaagde alsnog is veroordeeld tot betaling van openstaande premies.

3. Voorbeeld 3. De medewerking van mevrouw prof. mr. Ruth de Bock, advocaat-generaal bij de Hoge Raad en voormalig faillissementsrechter en tevens bijzonder hoogleraar privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam, aan het artikel in De Groene Amsterdammer "Vonnis te Koop" d.d. 17 januari 2018 verliep als volgt.

'Maar die uittocht hebben we mede aan onszelf te danken', vindt Ruth de Bock, advocaat-generaal bij de Hoge Raad en voormalig faillissementsrechter. 'De rechtspraak heeft incassozaken lange tijd niet goed aangepakt. We hadden vaak helemaal geen contact met de mensen om wie het gaat: de schuldenaren. De kantonrechter heeft van die grote rolzittingen waar nauwelijks iemand komt. En als er al iemand komt, krijgt hij nauwelijks het woord. We hebben te vaak als stempelmachine gefungeerd.'

Zij verscheen die avond live in het programma Nieuwsuur in de t.v.-studio en verklaarde daar onder andere, dat zij *'gechoqueerd' is dat het om zulke aantallen gaat en de overheidsrechtspraak op grote schaal 'ontlopen wordt' of misschien zelfs 'ontvlucht wordt'. Ze vindt het een 'bijzonder zorgelijke' ontwikkeling. Mensen worden volgens haar vaak zonder dat ze het weten 'van de overheidsrechter weggehouden' en naar een private geschilbeslechter geleid, maar op de website zie je dat volgens haar 'nauwelijks'. Ze vervolgt met stelligheid dat het voor mensen 'totaal niet duidelijk is' met welke soort organisatie ze te maken hebben. En wat er dan vervolgens gebeurt bij 'dat e-Court', dat is 'volslagen onduidelijk'. Je weet niet wie er naar je zaak kijkt, want je weet niet wie er daar arbiter is. we weten zelfs niet eens of er wel een mens naar kijkt, en we weten niet wat er beslist wordt. De uitspraken worden niet gepubliceerd.*

Omdat het geen echte rechtspraak is, kan het vonnis niet ten uitvoer gelegd worden. De echte rechter moet toetsen of het vonnis – het woord vonnis wil ze niet zeggen: uitspraak – geldig is en aan elementaire beginselen voldoet. De rechtspraak moet kritisch kijken bij de toetsing. Probleem is dat veel mensen niet doorhebben dat vonnis niet tenuitvoergelegd kan worden, dat het niet geldig is. Verder zullen niet alle rechters even kritisch kijken.

Maar je kunt je afvragen of een digitale uitspraak überhaupt wel rechtsgeldig is. ik denk het niet.

Aan het slot is zij minder negatief. Dit kost minder geld. Dat is ook in het belang van de schuldenaar. Dat is de andere kant van het verhaal. Als het gaat om kleine vorderingen, dan

zijn griffierechten zo hoog dat het bijna niet meer loont om een vordering in te stellen. Het antwoord ligt bij de politiek. Hoge griffierechten was een bewuste keuze. De overheidsrechter is ultimum remedium. Dat gebeurt hier.

Haar advies is: als de vordering klopt, ga dan toch naar e-Court en betaal zo snel mogelijk of probeer een regeling te treffen. Als je twijfelt of het klopt, dan moet je echt niet naar e-Court gaan.”

4. Voorbeeld 4. De blog van advocaat-generaal bij de Hoge Raad mevrouw mr. Taru Spronken in NJB 2018/586, afl. 12, d.d. 19 maart 2018, getiteld ‘A court with no face and no place’ bevat een uiterst negatieve weergave over de ontwikkelingen rond e-Court en geeft blijk van vooringenomenheid. Dit kan worden afgeleid uit onder andere de volgende stellingen, die zij voor haar rekening neemt.

‘E-Court is geen rechtbank maar een private digitale arbitrage-instelling die juridische conflicten geheel online en snel tegen een relatief lage vergoeding afwikkelt. De discussie over e-Court is aangewakkerd door een artikel in de Groene Amsterdammer van het journalisten-platform Investico van 17 januari 2018. Daaruit komen als belangrijkste bezwaren naar voren dat e-Court zich profileert als rechtbank, veel gedaagden sociaal kwetsbaar en niet digitaal vaardig zijn, niet bekend is wie de arbiters zijn, de beslissing door een robotrechter wordt genomen als geen verweer wordt gevoerd, de (nauwelijks gemotiveerde) uitspraken niet worden gepubliceerd en gedaagden niet goed worden geïnformeerd dat zij ook kunnen kiezen om voor de kantonrechter te worden gedaagd. Die keuze is trouwens lastig te maken want hoe de e-Courtvonnissen tot stand komen blijft duister.

De Landelijke Organisatie Sociaal Raadslieden (LOSR) heeft na een eigen onderzoek voorzieningenrechters opgeroepen om een exequatur op basis van vonnissen van arbitrage-instellingen als e-Court te weigeren en het Landelijk Overleg Vakgroep Civiel en Kanton van de rechtbanken heeft in februari dit jaar besloten hierover prejudiciële vragen te stellen aan de Hoge Raad. Het gevolg is dat voorlopig geen rechtbank meer exequaturs zal verlenen.

E-Court ligt nu plat en heeft aangekondigd de staat aansprakelijk te houden voor de schade en prejudiciële vragen te doen stellen aan het HvJEU. De prejudiciële vragen aan de Hoge Raad zijn nog niet bekend, maar er doemen principiële vragen op. De rechtspraak heeft onder KEI de keuze gemaakt voor een in beginsel fysieke en mondelinge behandeling van civiele procedures waarin de rechtzoekenden door de rechter gezien en gehoord worden en waarbij de rechter een gezicht heeft: ‘court is a place’...and a face. Met digitalisering wordt – tot nu toe – gepoogd de procedure te faciliteren, niet de rechterlijke besluitvorming te vervangen. Zelfs bij routinezaken is dat ook niet mogelijk, omdat het zelden voorkomt dat zowel de feiten als de juridische kwalificatie daarvan volledig automatisch kunnen worden vastgesteld. Het is niet voor niets dat art. 22 van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG, EU 2016/679), die op 25 mei aanstaande in werking treedt, bepaalt dat burgers het recht hebben niet te worden onderworpen aan een uitsluitend op geautomatiseerde verwerking gebaseerd besluit, waaraan voor hen rechtsgevolgen zijn verbonden of dat hen anderszins in aanmerkelijke mate treft, tenzij zij daarin uitdrukkelijk toestemmen (lid 2c) en er voorzien wordt in een recht op menselijke tussenkomst, het recht om een standpunt kenbaar te maken en het recht het besluit aan te vechten (lid 3).

Fundamentele is echter de achterliggende vraag: willen we genoeg nemen met de beperkte toets van de exequatur-rechter als menselijke beslisser en daarmee e-Court systemen faciliteren? Ik hoop innig van niet.”

5. Voorbeeld 5. De heer mr. Fred van der Winkel, President van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden verklaarde op 6 maart 2018 in de Leeuwarder Courant het volgende:

Door de hoge kosten zoeken grote ondernemingen met vele incasso's steeds vaker hun heil bij online rechtspraak, zoals het in opspraak geraakte e-Court. Dat is veel goedkoper, maar niet openbaar en dus ook niet controleerbaar. Er kijkt dan niet een rechter naar het conflict, maar een zogenoemde arbiter die een beslissing neemt met behulp van een computerprogramma. Als er door de burger niet vrijwillig betaald wordt, gaat het dossier alsnog naar de rechtbank. Met een stempel moet de rechter vervolgens zijn goedkeuring geven aan het vonnis van de arbiter. De rechter mag de zaak niet zelf geheel opnieuw beoordelen, maar toetst de uitspraak van de arbiter slechts marginaal. 'Een slechte ontwikkeling' vindt Van der Winkel. 'De Nederlandse rechter hoor voor iedereen betaalbaar en bereikbaar te zijn. Er moet niet om uitsluitend financiële redenen een arbiter aan de hand van een computerprogramma naar deze kleine geldvorderingen kijken. ' door de huidige ontwikkeling komt de rechtspraak steeds verder van de burger af te staan, gelooft Van der Winkel.

6. Voorbeeld 6. De heer Kees Sterk, oud-vicevoorzitter van de Raad voor de Rechtspraak en voormalig portefeuillehouder van KEI, heeft een verklaring afgelegd in relatie tot e-Court (passages zijn onderstreept) en daarbij een oproep gedaan aan de 'Trias Politica' om er samen voor te zorgen dat de publieke rechtspraak niet wordt gemarginaliseerd. Deze uitingen werden geuit in een context van ernstige zorgen over bedreigingen van de rechtsstaat, waaronder de zorgen over de ontwikkelingen in Polen. Dit deed hij tijdens de Deskundigenbijeenkomst over de staat van de rechtsstaat voor de Vaste commissie voor Justitie en Veiligheid (J&V), gehouden op dinsdag 6 februari 2018, van 9.00 - 12.15 uur in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, Plenaire zaal, Binnenhof 22 te Den Haag. Hij geeft blijk van framing inzake (buitenlandse) maatschappelijke veranderingen als bedreigingen en deze te koppelen aan de rechtspraak, alsmede een vooringenomenheid – die hij als bestuurder van de Raad voor de Rechtspraak namens de rechterlijke macht uitdraagt – ten aanzien van de vraag wie de 'beste geschillenbeslechter' is.

"Geachte leden van de Commissie Justitie en Veiligheid,

Ik stel het op prijs dat de Raad voor de Rechtspraak gelegenheid krijgt inbreng te leveren voor deze deskundigenbijeenkomst over de staat van de rechtsstaat. Een belangrijk onderwerp. De recent gepubliceerde 'Rule of Law-index' benadrukt dat. In de meerderheid van de 113 onderzochte landen ging het vergeleken met vorig jaar slechter op het gebied van mensenrechten en de mogelijkheden om de overheid te kunnen controleren. Ook blijkt dat het voor mensen moeilijker is om hun recht te halen bij een rechter. Polen is al eerder deze ochtend genoemd. Dat is natuurlijk een afschrikwekkend voorbeeld in dat verband.

De samenleving ondergaat de laatste decennia ingrijpende veranderingen. Denk aan technologische ontwikkelingen, dreiging van terrorisme en steeds grotere invloed van sociale media. Fundamentele maatschappelijke veranderingen in de samenleving kunnen een bron vormen van potentiële spanning voor bestaande structuren, instituties en constitutionele verhoudingen.

De vraag is in welke mate daardoor de Nederlandse rechtsstaat onder druk staat en voldoende gelijke tred kan houden met deze veranderingen. Voorkómen moet worden dat de rechtsstaat zijn slagkracht verliest, terwijl de dreigingen in de wereld steeds groter worden. Daartoe is een eerste vereiste dat de drie staatsmachten samenwerken aan het versterken van de rechtsstaat. En dat de rechter niet door andere staatsmachten gezien wordt als alleen een sta in de weg of als louter een kostenpost.

Ik maak graag van de gelegenheid gebruik de volgende drie onderwerpen die volgens de Raad essentieel zijn voor het op peil houden van de rechtsstaat en het in balans houden van de staatsmachten, onder uw aandacht te brengen.

Ten eerste: de overheidsrechter is de beste geschillenbeslechter

Ten tweede: de onafhankelijkheid van de rechtspraak

Ten derde: de noodzakelijke innovatiekracht van de rechtspraak

Ik zal deze onderwerpen een voor een toelichten.

Maar voordat ik dat doe, wil ik kort stilstaan bij innovatie. Vorige week heeft het innovatieprogramma Kei veel media-aandacht gekregen o.a. naar aanleiding brief van de centrale ondernemingsraad van de rechtspraak. Kei is een noodzakelijke verandering die onontkoombaar en onomkeerbaar is. Om rechtspraak toegankelijk en betaalbaar te houden, moet rechtspraak gemoderniseerd, dus gedigitaliseerd worden. Dat gaat niet zonder vallen en opstaan, zo blijkt ook uit de onlangs aan de Tweede Kamer toegezonden voortgangsrapportage KEI. Hoewel er al mooie resultaten zijn bereikt, blijkt ook dat het programma veel meer tijd en geld kost dan was voorzien. Zowel om de nog steeds complexe procedures te digitaliseren, als om deze goed te laten aansluiten op de werkprocessen en digitalisering van de externe gebruikers, zoals de advocatuur en de interne gebruikers in de gerechten. Daarbij is Kei ook onderhevig aan autonome invloeden zoals de steeds hogere eisen die worden gesteld aan informatiebeveiliging en monitoring van systemen. Dat Kei niet een laatste stap is in de innovatie in de rechtspraak zal ik u toelichten in het derde en laatste punt dat ik hier zal maken.

Maar terug naar eerst punt dat de Raad voor het voetlicht wil brengen: de overheidsrechter is de beste geschillenbeslechter. Dat vindt de Raad voor de Rechtspraak, omdat het beslechten van geschillen door de overheidsrechter een aantal positieve neveneffecten heeft die essentieel zijn voor een evenwichtige rechtsstaat en die zich niet of nauwelijks voordoen bij alternatieve geschillenbeslechting. Voorbeelden van neveneffecten zijn rechtshandhaving, rechtsbescherming en rechtsontwikkeling. Maar ook het publieke debat n.a.v. uitspraken van de rechter een essentieel neveneffect. De rechter vervult dus niet alleen een taak in individuele zaken, maar draagt via de openbare zittingen en publicatie van vonnissen en arresten bij aan dat wat we binnen de samenleving 'normaal' vinden. Hij draagt bij aan de publieke normen en waarden.

Desondanks stappen grote organisaties over naar commerciële geschillenbeslechters. En slepen, vaak tegen wil en dank, hun clientèle daarin mee. Zo leggen de meeste zorgverzekeraars en grote webwinkels hun geschillen voor aan een private geschillenbeslechter. Maar deze private geschillenbeslechter handelt niet transparant. Sterker nog, we weten niet eens wie de persoon achter de private digitale geschillenbeslechter is, en welke kwaliteit wordt geleverd.

Kosten en snelheid zijn voor instanties belangrijke beweegredenen voor de gang naar de private geschillenbeslechter. Het is een feit dat de zorgverzekeraars minder voor deze vorm van geschillenbeslechting hoeven te betalen, maar dat komt ook doordat de overheid de kosten voor de rechtspraak onnodig hoog maakt.

De griffierechten voor rechtspraak zijn veel hoger dan de werkelijke kosten ervan. De Raad vindt dat die griffierechten omlaag moeten en dat regering en parlement het gebruik van rechtspraak moeten stimuleren.

Ook de rechtspraak moet verantwoordelijkheid nemen om reguliere rechtspraak aantrekkelijk te houden voor iedere rechtzoekende, bijvoorbeeld door de doorlooptijden beter af te stemmen op de verwachtingen van rechtzoekenden.

De duur van rechtszaken is in veel gevallen te lang en doorlooptijden zijn al een prioriteit van de rechtspraak, maar de rechtspraak zal zich nog meer moeten inspannen om tot kortere doorlooptijden te komen.

De rechtsstaat vaart wel bij rechtspraak die tevens rechtsbescherming en rechtsontwikkeling biedt.

Laten we als staatsmachten er samen voor zorgen dat we reguliere rechtspraak niet marginaliseren.

Het tweede punt “

7. Voorbeeld 7. Raadsheer Y. Buruma van de Hoge Raad der Nederlanden werkte mee aan de uitzending van BNR Nieuwsradio op 22 januari 2018, wat op de website als volgt is weergegeven:

“De recente bezuinigingen op de advocatuur zorgen ervoor dat het recht minder toegankelijk wordt voor de gewone man, beaamt Buruma. ‘Dat sluit aan bij die onderkant erbij houden, maar denk ook aan kleine ondernemers, voor wie het te duur is naar een rechter toe te gaan.’ Als meer mensen ook vaker naar een advocaat zouden kunnen, kan er onderling ook meer opgelost, zegt hij. ‘Het is echt erg als die bevolking van Nederland niet gebruik kan maken van een advocaat.’ De bezuinigingen van het kabinet moeten dan ook worden teruggedraaid, zegt hij.

‘Ook verliezer moet gevoel van eerlijk proces krijgen’

De meeste Nederlanders vinden volgens Buruma dan wel dat het goed met de rechtsstaat gaat, maar de achterblijvers – de onderkant van de samenleving – hebben minder vertrouwen. Die hebben weliswaar sowieso minder vertrouwen in de samenleving, maar de rechterlijke macht moet zich ervoor inzetten dat op peil te houden, bepleit Buruma.

Dat deze mensen een gebrek aan vertrouwen in de rechtstaat hebben is volgens hem erg omdat deze mensen ook individueel gehoord willen worden. Laat dat nou de rol van de rechter in de trias politica zijn, zegt Buruma, want die kijken hoe iets in een concreet geval uitpakt. ‘Precies op dat punt moet je als rechterlijke macht een aanknopingspunt vinden. De verliezer moet het gevoel hebben dat ‘ie toch een eerlijk proces kreeg.’ Als ze dat niet hebben, dreigen ze volgens Buruma vervreemd te raken van de rechtsstaat.

‘Belang van de rechtstaat op het spel’

Het kabinet zet in op toepassing van het herstelrecht. Maar ook daar kunnen volgens Buruma aan zitten. Hij doelt op particuliere bemiddelaars die daarbij worden ingezet, die hun zakelijke belangen misschien meer voorop hebben staan dan een ‘neutrale’ rechter.

‘Dan krijg je commerciële rechtspraak.’ Om dezelfde reden maakt Buruma zich zorgen over de e-courts, zoals die uit het bedrijfsleven naar voren komen; door het zakelijke belang en om snel te kunnen optreden ‘gaat er misschien wel eens wat verloren’.”

8. Voorbeeld 8. Ten slotte wijst Verzoekster op de volgende uitspraak van de heer Dirk Vergunst, voorzitter LOVCK&T die als volgt speculeert over de risico’s van e-Court:

“De snelle groei van de digitale arbiter e-Court heeft de overheidsrechtspraak stevig wakker geschud, zo bleek tijdens een debat afgelopen donderdag. Wanneer de overheidsrechter zo kostbaar en moeilijk toegankelijk blijft, is de opkomst van commerciële rechtspraak onvermijdelijk, met als risico mogelijk verlies van juridische waarborgen.”